

Andrei Zanca, s-a născut în Sighișoara; studii filologice la București și Cluj (concomitent redactor la „Echinox”); *profesor de română și limbi străine* la Sighișoara până în 1992; studii în cadrul Universității din Freiburg; *referent european de specialitate în domeniul culturii*. Trăiește în Germania.

Poezie: *Poemele Nordului; Un străin în bârlogul lupilor; Elegiile din Regensburg; Euroblues; după-amiază cu branduardi; Noptile franciscane; Suitele transilvane; Ce-i ce-n inimă-s-desculți; Viața și moartea din glas; Maranatha; Abis; Oprirea; Zicudul; Orient; Crucea Nordului; Insula orelor lungi; Cronica unei tinereți; Pelerin; Trezitorii; integrala efectului de fluture; Pasărea timpului, Pasaj; Concert transilvan pentru foșnet și pădure; Insula scufundată;; Improvisation pour la marche sur l'eau.*

Eseuri: *După ani după noi; Lumea, un limbaj al invizibilului; Cartea Surâsului (jurnalul unui drum lăuntric); Eseuri și întâmpinări critice.*

Proză: *Minuturi, proză-scurtă.*

Publicistică (interviuri, recenzii, critică în numeroase reviste din România, Europa, SUA); tradus în antologii de poeme în germană, franceză, engleză, spaniolă; Traducător din limbile germană, franceză, engleză, spaniolă, italiană; *Autori germani transpuși în limba română, apăruți în volume separate* la editurile Paralela 45 – Pitești, Dacia, Limes – Florești-Cluj și Grinta – Cluj-Napoca: Franz Kafka, Rilke, Hans Magnus Enzensberger, Reiner Kunze, Paul Celan, Werner Dürsson, Michael Krüger, Ingrid Bachèr, Richard Wagner, Richard Reschika, H.W. Mühlroth, Kurt Drawert, Dieter Schlesak, Lichtenberg, Anette von Droste-Hülshoff; redactor pentru Germania al revistelor *Vatra, Euphorion, Poesia* și redactor la *Alternanțe* – München. Membru al Uniunii Scriitorilor din România din anul 1990; zanca.landau@gmail.com

Andrei Zanca

ADA KALEH

spiritualitate și beznă

LIMES

2020

disperarea prindeau încet contur. Eram prinși și ne zvârcoleam în propria neputință și angoasă, răbdam și beam, beam și răbdam, bolborosindu-ne resemnarea, împotrivindu-ne unde și cum puteam, lent ticăloșiți și grei de umbre, căci nimeni nu știa ce se ascunde adânc în celălalt. Azi știm. Știm că nimeni nu s-a prea schimbat și nu se poate schimba așa, de la o zi la alta. Au fost și am fost cu toții de la început cum am fost, crezând că năzuim la același lucru. Am viețuit cu ei fără de-a ști ce se ascundea în celălalt. Lipsurile, neputința, teama erau un camuflaj pentru mulți. Un abur de mahala interlopă, picantă, abjectă și atotputernică plutește azi peste așezări, peste meleaguri din ce în ce mai pustii. Pierdut mai totul ca și tinerețea – irecuperabilă ca insula *Ada Kaleh*: „*Noi insularii ducem dureros cu noi nostalgia insulei de altădată. Puțini au mai rămas. Nouă*“, spunea un bătrân „*ne-a rămas doar o poză a insulei și amintirile. O contemplăm în fiecare zi. N-am să uit niciodată despărțirea asta amară. Nici după moarte. Ultimul lucru de care îmi amintesc ... cum s-a înălțat apa peste coroanele arborilor, și mii de cuiburi de pasăre au plutit la suprafața apei. Fluviul le purta blând și-n spatele lor zburau cârduri de păsări tulburate, nedumerite. După ce insula a dispărut, am putut vedea vreme îndelungată, cum se roteau păsările mai departe peste Dunăre, acolo unde odată a fost Ada Kaleh.*” Să îndrăgești atât de mult ceva pe veci pierdut, să iubești pe cineva, pe care nu-l vezi, nu-l auzi, nu înseamnă oare că lumina din tine se mistuie de dorul unei lumini din care s-a desprins, tot astfel cum lumina din ochii unui câine pare a sosi neconținut din milenii îndepărtate? Nu suntem aruncați în lume. Suntem imperios sorbiți de-o îndreptare, de-o dreaptă socotință într-un penitenciar cu ziduri și zăbrele nevăzute. În pământuri și-n ape mai pâlpâie însă în adânc sămânța unui duh sacru. Și o știi deîndată, dacă contempli răbdător cum unduiesc în vânt ierburile insuflate de un abis, care se va înălța cândva în fiecare, oriunde s-ar afla.

1.

Un acord e armonie. Însă mai fiecare este astăzi în *dez-acord cu sine însuși*, așadar cu divinitatea. Mai nimeni nu se oprește. *Oprirea* e apel la conștiință. Conștiința absolută, pură – doar Una. E reluarea directă a legăturii cu divinitatea. Însă lumea e caracterizată azi printr-o *gândire fără de conștientizare*. De aici se trag toate dereglările. O tendință evidentă de parazitare a tuturor compartimentelor. Mîntea, nivelul de conștiință la care ne aflăm și dinspre care venim e supusă presiunii unui context istoric. Inima e singura care ne scoate din contextul istoric. Suntem atacați în grai, în suflet; niște cobai ai unei demonice sminteli ideologice. Se exploatează cu rafinament slăbiciunea, căderea umană: ce momeală mai seducătoare? Ele sunt ridicate la rangul de normalitate. O răsturnare abilă de valori domină lumea bântuită de o amnezie generală. O campanie organizată, demonică împotriva divinității. Răsturnarea radicală a valorilor este sinonimă în mare parte cu constatarea că lumea și Dumnezeu pășesc pe coridoare paralele. O lume lipsită de Dumnezeu din care dispar *iubirea și rostul*, proliferându-se un straniu narcisism, libertinajul și un cumplit egoism. Dacă am lua un exemplu din lumea scrisului: un traducător e în același timp interpret și creator. Un creator al cărui ego, față de cel al autorului e un vulcan stins. Depresiunea este în mare parte efectul acestei desprinderi de Dumnezeu. Când părinții le interzic copiilor una-alta, ei se supără, se revoltă, ba chiar își detestă părinții. Mult mai târziu realizează că aceste interdicții erau în mare parte spre binele lor. Tot astfel, ne revoltăm și suntem intrigați și noi, mai ales în momentele dramatice și de criză, dacă rugăciunile noastre sunt ignorate, când suntem oripilați de

„absența“ lui Dumnezeu în suferințele și durerile noastre. Într-o reconsiderare ulterioară însă înțelegem, vom înțelege că totul a fost spre binele nostru. Întru limpezirea și transparență. De ce ne vine atunci atât de greu să rostim: *mă las deplin în mâinile tale?* Om muri și-om vedea. Acum însă interdicțiile sporesc pe măsură ce se impun tot mai agresiv „drepturile“. Se începe în mod insidios cu o propunere benevolentă, care treptat va deveni o obligație: mulțimea, gloata e mai ușor de demonizat decât persoana conștientă. Tartori galopând pe o nouă ideologie. Maleficul începe mai întotdeauna prin clamarea de *drepturi*, și pe atașarea adjectivului „nou“: omul nou, o lume nouă etc. Noul constituie eticheta seducției, a manipulării. Prinde mai ales la tineri. Însă cum, când totul nu este decât *deschidere continuă* dinspre o rădăcină, dinspre un miez? În momentele nespuse de grele, urc. Și urc până mă lasă genunchii, însă ruga mă înalță și mă susține. Și urc, urc mai departe, coborând în abis. Mântuirea nu se face în grup, cum nici apa nu se evaporă, nu se înalță decât picătură cu picătură. Demonizarea lumii a devenit incontestabilă, mai mult decât evidentă. Părintele începutului, tot mai ignorat.

2.

Exista cândva, de-a lungul râului o cărare pe care pășeam deseori pe când eram copil. Trecea pe sub sălciiile uriașe cu ramurile unduind în apă, șerpuia pe lângă repegușuri, sub exploziile de verdeață clătînându-se deasupra malurilor. Într-una din zile, contemplant apa învins de curgerea ei neoprită, aidoma timpului. Sus, pe mal între doi arbori – o lucarnă înspre azur. Soarele bătea neistovit și m-am întors ca și chemat de o voce. În deschizătura

dintre coroane – o făptură nedeslușită în lumina orbitoare. Am rămas așa, încremenit, în vreme ce în jurul ei razele soarelui se roteau în sensul invers al acelor de ceasornic. Un fior necunoscut de blândete și de împăcare m-a pătruns. Apoi, apa m-a sedus din nou prin curgerea ei egală și când m-am întors – doar cerul de un albastru de neînvinș. Între arbori, nimeni. Însă, cine poate știi ce se ascunde în sufletul altuia – iar de-am ști, de-am înțelege, am mai putea oare judeca ori condamna pe vreunul de vreme ce toți *ne aducem aportul* în lumea asta, legați între noi prin gânduri incontrollabile în campania asta globală de virusare a neamurilor? Azi, malul nu mai există, prăvălit, dus de ape turburi și învolburate. Au trecut ani și ani, însă întotdeauna când mă plimb pe esplanadă, contemplând neistovita ei curgere, îmi întorc fără de vrere capul înspre locul în care se înalțau arborii și mă străbate iarăși fiorul acela blând de tandrețe, care m-a însoțit și mă va însoți mereu, câtă vreme razele de soare se vor învârti în sensul invers al acelor de ceasornic.

3.

Totul se poate învinge prin *răbdare și refuz*. Trezire, smucire din somnolență, indolență și nepăsare. Ultimele momente înainte morții, limpezesc trena întregii vieți în secvențe definitorii. După felul expierii se poate caracteriza o viață. La unii rămâne doar o trenă de cenușă. Răul s-a impus în ultimul timp atât de tare, atât de evident, încât bezna se poate odihni, frecându-și mâinile, legănat de tot soiul de ideologii, mai ales de neomarxismul tot mai agresiv. Are acoliți din plin. Să inaugurezi din nou statuia unui monstru ideologic ca Marx, și asta de către indivizi de cel mai înalt rang

europăean (și nu-i mai pomenesc fiindcă îi consider intersanjabili), să solemnizezi un scelerat care e cauzatorul moral al atâtor de crime și morți, și mai ales să și justifici tot circuitul ăsta monstruos cu fel de fel de ineptii, în vreme ce statuile și figurile luminoase ale martirilor se zdrobesc și se denigrează, nu e o dovadă clară a demonizării pe furie, însă și *cu o anume disperare* a lumii? *Nu vreau să aparțin unui club, care m-ar primi pe unul ca mine ca membru*, spunea un alt Marx, Groucho. Cheia oricărei fărâdelegi, a oricărui act de teroare ideologică, paralizantă, și care poartă la o rafinată autocenzură, pare mai întotdeauna a fi: *cui bono?* L-am auzit pe unul într-o biserică aproape pustie murmurând: „*Și ce e libertatea fără de tine?*” Emancipați de divin, ce aluat de omenie mai dospește în noi? Părintele Zosima vorbea de suferința de a nu mai putea iubi. Pare că totul poartă într-o adevărată euforie a răului. Rândurile celor care sunt pregătiți să poarte crucea eternității nu au scăzut, cum s-ar crede și se afirmă. Ei sunt în starea de reflux pasiv și „consecvent”, ca într-o adunare de forțe. Cum apare pe ecran un om al lui Dumnezeu, vorbind cu har, pe partea de jos a ecranului apare, spre a abate atenția de la cele spuse, o burtă textuală cu orori, accidente, ciomăgeli, certuri între cupluri celebre, tot ce are mai „nobil” și mai abject mahalaua. Sacrul și mahalaua. *Sacralitate și superficialitate*. Atât.

4.

‘Nu știu alții cum sunt, însă eu’ – din grozăviile prin care am trecut – rețin, fără de vrere, doar clipele benefice, senine, nevoind să fiu „răstignit” în amintire ori închipuire. Am fost cu toții prada vremurilor, mereu. Mulți încearcă azi să depășească această

postură prin *arogață și mojie*. Unii n-au înțeles nimic din ce s-a petrecut. Alții nici nu mai vor să știe, să audă, uitând că pericolul cel mai mare nu e în afara lor, ci-n ei înșiși. O *amnezie generală* bine organizată. Și-am luat-o peste câmpul părăginit, sub bura rece de toamnă, bănuind că fiecare are alături de *calea*, pe care tocmai pășește în viață, un drum al beznei; ambele aflate doar la o rugă depărtare una de alta. Aproape de liziera pădurii pășteau niște capre. Am trecut printre ele, printre arbori, ascultând cum cad picăturile de apă peste ruginiri. Și-n blândețea înserării de octombrie, unind inelele vieții mele într-o mistuire de limitări și umbre, mi s-a părut că aud o voce. O voce care nu venea din trecut. O voce care nu sosea din viitor; o voce cunoscută, deși murmura într-un grai străin. Și-am știut deodată că nu dorea să-mi împărtășească nimic. Acompania doar liniștea aceasta imemorială dintre două picături de apă peste vestejiri. Numai pacea lăuntrică determină dimensiunea tăcerii. Și timpul găfâie tot mai aproape de cercul meu lent închizându-se. Nimic nu se va schimba până ce majoritatea, cei *cumsecade*, vor rămâne nepăsători la durerile și mizeriile lumii, doar *constatând* și-apoi văzându-și mai departe de treburile lor. Ochii deschiși ai unui mort par deseori un reproș, care te-nfioară. Și-i închizi pleoapele dosind totul în adânc spre a putea perpetua. După cum nepăsarea, apatia, plictisul apar prin identificarea cu mintea și cu gândurile în această escală de-o viață pe pământ, unde fiecare din noi a comis cândva fapte regretabile, ce-și imploră mântuirea. Eu am încercat să preschimb durerea printr-o tăcere contopită într-o *anume* tăcere. Zâmbetul e pentru lume. Șurâsul pentru cele nicipând zărite în astă viață. Oare o mamă încetează să-și mai iubească fiul, să se roage pentru el, oricât de nelegiuit ar fi fost? Ochii unui mort sunt însă un reproș pe care-l ascundem în adânc, închizându-i pleoapele spre a putea continua cu nerenușterile noastre. Câinele meu tace. Tace și Dumnezeu. N-am încercat și

nici nu voi încerca vreodată să înțeleg *cum*, însă după o îndelungă ucenicie, acum îi aud. Toate dispar, se mistuie în uitare. Oricum ar fi fost – cândva va dispărea și *amintirea morții*. Atunci când pământul se îndepărtează de soare, în drumul lui, se lasă gerul. Tot astfel, când unul se îndepărtează de *tine* se lasă frigul în inima lui rătăcită-n irosiri. O pradă ușoară pentru beznă. Vezi așadar că până și oboseala doare câteodată, și-atunci cu cât mai mult cele văzute, îndurate? Înstrăinări după înstrăinări. Răceala asta de gheață. Oare vom vedea cândva lumea prin ochii schimbați, transfigurați de blândețe ai celor ce ne iubesc? Totul se preschimbă în amintire. Până și moartea. Într-adevăr, *dacă oamenii tac, pietrele vor zbiera*. Și chiar dacă te întâmpină mereu o Tăcere, pacea se strecoară lent în cel ce ascultă. După cum singura mea consolare în fața morții e certitudinea că acest cânt va continua și fără de mine, căci timpul găfâie tot mai aproape de cercul meu lent închizându-se.

5.

În momentul în care fructul oprit a fost *în-mânat*, viermele (șarpele) se și afla în el. Venim pe lume uitând cine am fost, de unde venim. Să fie totul absolut trecător în astă lume, ori, în ciuda promisiunilor și jurămintelor, să ne întâmpine dincolo, o iubire nicidecum stinsă? Și dacă în fiecare viață credem că nici o iubire nu va fi mai mare, în nici una din vieți? Să se reîntâlnească în fiecare din viețile lor, cei ce s-au iubit, cei ce se iubesc, evoluând reciproc în zona conștiinței, iertând mereu totul, *înțelegând*? Trei întrebări și un singur răspuns. Arta genuină deține mereu un fior sacru. Pe șleau spus, nu există o artă, ce-și

merită numele, *fără de dumnezeu*. Restul, oricât de rafinat ar fi, e doar subcultură, o artă de divertisment, care *nu trezește, ci cantonează*. Mozart te farmecă, te încântă, uneori chiar și prin frivolitatea lui, însă Bach te înfioară, te cutremură, la fel ca interpretul lui congenial, Glenn Gould. Arta înfiorată de sacralitate te lasă încremenit. *Fascinosum et tremendum*. Ea nu se poate explica, defini, și trece astfel deseori sub tăcere. Arta, un surogat palid, însă trezitor al dumnezeirii. În artă nu există progres; nu e oare straniu? Dacă rădăcina noastră se află într-o anume lumină, cum de suntem atât de *unici* prin amprentă, pupilă? Nu este aceasta o mărturie fără de replică? Surăd când citesc pe fiecare filă a micului meu carnet de notițe următoarele: *Dunkle Linien stören – weiße nicht!* (liniile negre deranjează – cele albe, nu!) și se înfățișează două file: una obscură cu linii abia vizibile, albe, și una albă cu linii marcante, negre. *Ce framing* penibil printre altele, și ce frizare a insidioasei corectitudini politice, nu-i așa? Mahalagismul, subcultura globală s-au atașat unei ideologii, care deține trăsăturile definatorii ale unei dictaturi recente, ale unui totalitarism lent, rafinat justificat și pe furiș strecurat pretutindeni în lume.

6.

Îmi repugnă tot ce nu vibrează, tot ce nu e înfremătat de Viu, de iubire, tot ce nu e natură și splendoare de la dumnezeu. N-aș putea trăi nici o secundă într-o lume a roboților, a mecanismelor, într-o lume sterilizată de tehnologie, de tehnocrație. Într-adevăr, moartea e o binecuvântare divină, o „invenție „ genială. Nu e grăitor faptul că mulți – dacă ar trăi o mie de ani – nu ar deveni

nicicum mai buni, dimpotrivă. Viciile lor ar crește direct proporțional cu prelungirea vieții. Însă în mod straniu, tocmai aceștia se cramponează de viață fiind în stare să sacrifice alte vieți ca ei să poată trăi mai departe. Îmi aduc aminte de un episod extraordinar. Locuim într-un bloc, la parter. În ultimul timp un șobolan urca până pe balcon și se fofila acolo printre plante. Nu e nevoie să spun că din varii motive derizorii și bazate pe prejudecăți ale unor trăiri anterioare, nu puteam suferi șobolanii și șerpii. Într-o dimineață șobolanul cu pricina – și de data asta l-am privit prin geamul mare al ușii ce dă înspre balcon, fascinat, însă și cu oarecare gingășie – s-a oprit în fața geamului și ne-am privit așa, preț de câteva secunde bune, într-o încremenire de gând. Apoi s-a furișat în jos. Îmi închipuiam cum se strecura pe ușa dinspre balcon, pe care o lăsam deseori deschisă și intra în casă, de unde apoi nu-l mai puteai scoate. Avea o blană frumoasă cafenie și ochi de o mare inteligență. Într-o noapte am ieșit ca de obicei pe la unsprezece pe balcon la o pipă. Și dintr-o dată mi-a dat prin gând să-l rog direct în forul meu lăuntric să nu mai vină. „Nu mai veni“, am murmurat abia auzit. „Aici pe balcon nu găsești nimic de mâncare. Să știi însă că intri în casă și de aici ieși pentru totdeauna într-un colț, nu mi-ar mai da pace și aș face orice să scap de tine. Și nu vreau să-ți fac nici un rău. Găsești acolo unde îți țin vecinii resturile, tot ce îți dorești. Aici, nu. Te rog nu mai veni.“ După câteva zile, soția îmi spune: „Știi că șobolanul acela pe care l-am zărit amândoi prin sticla ușii de la balcon, face acum un ocol mare și intră în debaraua, unde se ține gunoiul. Se oprește în fața ușii, se uită ținută înspre balconul nostru și apoi se fofilează înăuntru, acolo unde sunt pubelele.“ Am dat doar din cap. Puteam să-i spun că l-am rugat să nu mai vină? În momentul în care vorbesc abia auzit cu câinele meu, ori când am vorbit cu șobolanul pomenit, am murmurat automat vorbele acelea, însă în mintea mea se succedau imagini după

imagini, care reflectau cele rugate, cele spuse. Și ele l-au ajuns. Le-a receptat. Suntem mult în urmă în ceea ce privește înțelegerea cu viețuitoarele, cu apele și cu arborii, cu tot ce e înfremătat fonic, cu tot ce-i viu. Am uitat aceste lucruri pe care cândva le stăpâneam deplin. Nu se spunea într-un pasaj al bibliei, că până și pietrele grăiesc? Am uitat, ne-am dezvățat de milenii, cotropiți de biata noastră „măreție“. Dincolo de măruntele noastre vorbe se află un soi de comunicare filmică, prin imagini, pe care viețuitoarele le pot recepta. Totul comunică într-un fel ori altul, asta e sigur, fără ca noi să bănuim măcar.

7.

Spunerile lui Isus Hristos din Evangheliile sunt pură, vibrantă și eficientă poezie. Traducerile în și din limba greacă au adus însă cu sine răstălmăciri grave, adecvări dogmatice, adaptări potrivit intereselor instituționale. Ele însă au avut efecte dezastruoase asupra evenimentelor ulterioare, ducând la condamnări, crime, control, manipulări masive, războaie religioase, toate acestea justificate și prin aceste răstălmăciri și adaptări politic-religioase, toate în contradicție crasă cu spusele și îndemnul lui Hristos. Günter Schwartz și-a petrecut mai bine de patruzeci de ani încercând o rectificare, o re-transpunere în aramaică a spuselor lui Hristos, încercând în același timp să le păstreze adâncă poeticitate prin care se urmărea reținerea lor mai ușoară, înlesnită și de subiectivitatea interpretării. Orice traducere este mai ales o *interpretare*. Ea deschide fiecăruia o cale de înțelegere, fără a încerca să se impună, să deformeze prin intenții adiacente. Fiecăruia i se cuvine calea lui strict personală, individuală,